

1 סנהדרין עג.
 מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר, או חיה גוררתו, או לסטין באין עליו, שהוא חייב להצילו – תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך.

2 תורת כהנים, בהר
 זו דרש בן פטורי: שנים שהיו הולכים במדבר ואין ביד אחד אלא קיתון של מים... דרש בן פטורי, ישתו שתיהם וימותו, שנאמר וחי אחיך עמך. אמר לו ר"ע: 'וחי אחיך עמך', חיך קודמים לחיי חבירך.

3 ב"מ סב.
 ורבי יוחנן, האי 'וחי אחיך עמך' מאי עביד ליה? – מבעי ליה לכרתניא: שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם – מתים, ואם שותה אחד מהן – מניע לישוב. דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו. עד שבא רבי עקיבא ולימד: 'וחי אחיך עמך' – חיך קודמים לחיי חבירך.

חזון איש יו"ד ס"ט, ב

והכא טעמיה דבן פטורא: דכיוון דיש חיי שעה לשניהם, דאם ישתו שניהם יחיו לפי שעה... אם כן, אין חיי עולם שלו דוחה חיי שעה של חבירו... ור"ע סבר, דמשום חיך קודמין נפטר מהצלת חיי שעה של חבירו.

העמק שאלה קכ"ט

ולכאורה דעת בן פטורא תמוה, וכי בשביל שאי אפשר לקיים 'וחי אחיך' מחויב הוא להמית את עצמו ח"ו? ואיזו תועלת תהיה מה שיתן לחבירו! אלא העניין, דאם ישתו שניהם, על כל פנים יחיו יום או יומיים גם שניהם, שלא יגיעו ליישוב, ואולי עד כה יזדמן להם מים. מה שאין כן, אם לא ייתן לחבירו, הרי ימות בודאי בצמא. ובא ר"ע ודרש 'וחי אחיך עמך' – חיך קודמין, והפירוש אפילו ספק, חייו קודמין.

מנחת חינוך רצ"ו

וזה פשוט, מה שאמר בן פטורא דימותו שניהם, ולא אמר דיתן לחבירו ויחיה, דהא חבירו גם כן אסור לשנות מפני דמו של זה, ופשוט. ודרך משל, אם הולך עם תינוק בדרך, בודאי מחוייב ליתן לתינוק שיחיה והוא ימות...

גם בספק סכנה – אינו חייב להסתכן. באיזה ספק מדובר?

מלחמה
שו"ת משפט כהן קמ"ג

על כרחנו... דמלחמות יוצאים הם מכלל זה דוחי בהם, שהרי גם מלחמת רשות מותרת היא, ואיך מציינו היתר להכניס נפשות רבות בסכנה בשביל הרווחה?

שו"ת הרדב"ז ח"ה סימן רי"ה

מי שיכול להציל לחדאי בלא שיסתכן המציל... [או] אפילו יש בו קצת ספק סכנה, כגון רואה אותו טובע בים... חייב להציל... ומ"מ אם הספק נוטח אל הודאי, אינו חייב למסור עצמו להציל את חבירו...

אדם שלישי
שו"ת צי"א ח"ט

היכא שהרפואה שלנו, דלא שייך דברי ר"ע דחיך קודמין, אזלינן בזה בתר דעתיה דבן פטורא דמחוייב לתתה ולחלקה בין שניהם...

שו"ת רדב"ז, ח"ג, תרכ"ז

שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שראית כתוב אם אמר השלטון לישראל הנח לי לקצץ אבר אחד שאינך מת ממנו או אמית ישראל חבירך. יש אומרים שחייב להניח לקצץ האבר הואיל ואינו מת והראיה מדאמרין בע"ז חש בעיניו מותר לכוחלה בשבת ומפרש טעמא משום דשורייני דעינא בלבא תליא משמע הא אבר אחר לא והשתא יבוא הנדון מק"ו ומה שבת החמורה שאין אבר אחד דוחה אותה היא נדחית מפני פקוח נפש אבר אחד שנדחה מפני השבת אינו דין שתדחה מפני פקוח נפש ורצית לדעת אם יש לסמוך על טעם זה:

תשובה זו מדת חסידות אבל לדין יש תשובה מה לסכנת אבר דשבת שכן אונס דאתי משמיא ולפיכך אין סכנת אבר דוחה שבת אבל שיביא הוא האונס עליו מפני חבירו לא שמענו...

ותו דכתיב דרכיה דרכי נועם וצריך שמשפטי תורתנו יהיו מסכימים אל השכל והסברא ואיך יעלה על דעתנו שיניח אדם לסמא את עינו או לחתוך את ידו או רגלו כדי שלא ימיתו את חבירו הלכך איני רואה טעם לדין זה אלא מדת חסידות ואשרי חלקו מי שיוכל לעמוד בזה ואם יש ספק סכנת נפשות הרי זה חסיד שוטה דספיקא דידיה עדיף מוודאי דחבריה.

שו"ת הרדב"ז חלק ה', סימן ר"ח:

"שאלת ממני אודיעך דעתי במה שכתב הרמב"ם ז"ל הל' רוצח ושמירת נפש פ"ק כל היכול להציל ולא הציל עובר על לא תעמוד על דם רעך...

והוי יודע שיש בכלל לאו זה שלא יעמוד על הפסד ממון חבירו אלא שאינו חייב להכניס עצמו לספק סכנה בשביל ממנו אבל להציל נפש חבירו או שלא יבא על הערוה אפ"ל במקום דאיכא ספק סכנה חייב להציל והכי איתא בירושלמי. ומ"מ אם הספק נוטה אל הודאי אינו חייב למסור עצמו להציל את חבירו ואפ"ל בספק מוכרע אינו חייב למסור נפשו דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דידיה סומק טפי אבל אם הספק אינו מוכרע אלא נוטה אל ההצלה והוא לא יסתכן ולא הציל עבר על לא תעמוד על דם רעך. הנראה לע"ד כתבת".

שלוש רמות של ספק: א. ספק נוטה אל הודאי שזו סכנת חיים - אינו צריך להציל את חבירו. ב. ספק מוכרע (50%). ג. ספק הנוטה אל ההצלה - חייב להציל את חבירו [ובשבת - מחללים שבת גם על ספק קטן של סכנה].

סכנת איבר: אין צריך לאבד איבר כדי להציל את חיי חבירו [למרות שאין לחלל שבת על סכנת איבר].

הסיכון	חילול שבת	סיכון עבור חבירו	אופי הסיכון
חשש קטן מאוד של סכנת נפשות	מחללים [שווה פיקוח נפש].	צריך להסתכן [אינו שווה לפיקוח נפש].	סיכון שאדם לוקח גם לפרנסתו.
כריתת איבר	אפילו ייכרת האיבר, אין מחללים [כלומר, שאין זה כפיקוח נפש].	אינו צריך לכרות את האיבר, כדי להציל את חבירו.	איבוד ודאי של איבר. אדם לא יהיה מוכן לעשות זאת עבור פרנסתו.

הליכה בשטחי ארץ ישראל; חבישת שכפ"ץ

סכנה עבור ארץ ישראל

כוזרי – מאמר חמישי כ"ג:

אשר לסכנה ביבשה ובים, אינה בגדר 'לא תנסו את ה' א-להיכם'; דומה היא יותר לסכנה שמסתכן, למשל, הסוחר הנודד למרחקים מתוך תקווה להרויח בסחורתו, ואם האיש העולה לארץ ישראל מכניס עצמו לסכנות גדולות יותר מפאת תשוקתו ותקותו לכפרת עוונות, יש לו התנצלות על שימת נפשו בכפו, לאחר שעשה חשבון הנפש והודה על החיים שניתנו לו עד היום, וגמר בליבו להסתפק בהם ולהקדיש שארית ימיו לעשיית רצון א-להיו. ואם יזכה כי יצילהו הא-לוה מכל הסכנות – יודה וישבח. ואם יאבד בעוונותיו – ימצא סיפוק בידיעה כי רוב עוונותיו נתכפרו לו במותו. יודע הוא כי דרכו זאת טובה מדרך האנשים המסכנים נפשותם במלחמה, אם למען זכירום בשירי הגבורה והניצחון או בגלל השלל הגדול אשר יקחו. אכן, קלה הסכנה שסיכן הוא את נפשו אף מזו שנסתכנו בה האנשים היוצאים למלחמת מצוה מתוך תקווה כי יהיה להם חלק לעולם הבא.

מנחת חינוך (תכ"ה): במלחמה יש כללים אחרים

תוס' כתובות ק"י:
והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליזהר בהם ולעמוד עליהם".

חינוך

שומר פתאים ה'

שבת לב.

לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס ואם עושין לו נס מנכין לו מוכיותיו.

עבודה זרה ל':

פי תאנה אין בו משום גילוי... התניא רבי אליעזר אומר אוכל אדם ענבים ותאנים בלילה ואינו חושש משום שנאמר שומר פתאים ה'.

יבמות עב.

א"ר פפא הלכך יומא דעיבא ויומא דשותא לא מהלינן ביה ולא מסוכרינן ביה והאידינא דרשו בה רבים שומר פתאים ה'.

הריגת מחבל

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א

הלכה ה

רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים אותו עד שיבא לבית דין וידינוהו למיתה...

הלכה ו

במה דברים אמורים בשעבר ועשה העון שחייב עליו מיתת בית דין, אבל הרודף אחר חבירו להרגו אפילו היה הרודף קטן הרי כל ישראל מצווין להציל הנרדף מיד הרודף ואפילו בנפשו של רודף.

הלכה ז

כיצד, אם הזהירוהו והרי הוא רודף אחריו אף על פי שלא קיבל עליו התראה כיון שעדיין הוא רודף הרי זה נהרג, ואם יכולים להצילו באבר מאיברי הרודף כגון שיכו אותו בחץ או באבן או בסיף ויקטעו את ידו או ישברו את רגלו או יסמו את עינו עושין, ואם אינן יכולין לכוין ולא להצילו אלא אם כן הרגוהו לרודף הרי אלו הורגין אותו ואף על פי שעדיין לא הרג...

משנה למלך הלכות חובל ומזיק פרק ח

ובתשובת הריב"ש סי' רל"ח כתב או אפשר שאין הנרדף הבא להציל את עצמו בנפשו של רודף צריך להתרות ברודף לפי שהוא בהול על נפשו להציל עצמו לולא חייבוהו להתרות כו'. וכתוב שם מכ"י של הרב המחבר ז"ל וכיוצא בזה כתבו ז"ל דהא דאמר דאם יכולין להציל באחד מאיבריו של רודף שאין הורגין אותו שדין זה לא נאמר אלא באיש אחר הבא להציל אבל הנרדף אינו מדקדק בזה

שו"ת משפט כהן (ענייני ארץ ישראל) סימן קלט

ביסוד ההבדל שבין הנרדף לאחר, דלגבי נרדף רחמנא שויי' לאין לו דמים, והוי כמו הותרה לגבי דחוי', ואצל אחרים הוי רק דחוי' מפני חובת הצלת נפש הנרדף.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכה

אבל העובדי כוכבים שאין בינינו ובינם מלחמה, ורועה בהמה דקה מישראל במקום שהשדות הם של ישראל, וכיוצא בהם, אין מסבבים להם המיתה...

סמ"ע סימן תכה ס"ק יח

דאילו יש מלחמה, על זה אמרו [ירושלמי קדושין פ"ד הי"א, מסכת סופרים פט"ו ה"י] טוב שבגוים הרוג, והיינו מצוה להורידן ולסבב עליהן המיתה...

בראשית רבה (וילנא) פרשת נח פרשה לד

א"ר חנינא כולהם כהלכות בני נח בעד אחד, בדיין אחד, בלא עדים, ובלא התראה, ע"י שליח, ע"י עוברים, בעד אחד בדיין אחד...

צילום אירוע חבלה בשבת

שבת מב.

...והאמר שמואל: מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יזוקו בה רבים, אבל לא גחלת של עץ...

רבנו חננאל, בה"ג (מובא ברמב"ן):

אבל בהלכות גדולות מצאתי גבי גחלת של עץ לית בה היזק רבים, מאי טעמא כמה דלא כביא אית בה סומקא וקא חזו לה ולא אתי לאיתזוק בה אבל גחלת של מתכת אע"ג דאזיל סומקא קליא ולא חזו לה ואתו לאיתזוקי בה...

רשב"א שם:

ומן התימה הוא היאך התיר שמואל צידת נחש שהיא מלאכה דאורייתא משום הזיקא? ו"ל דכיון דדרכו להזיק ורבים ניזוקין בו כסכנת נפשות חשיב ליה שמואל דאי אפשר לרבים ליזהר ממנו ושמא אם ישמר זה לא ישמר ממנו זה, מה שאין כן בגחלת של עץ דהיא אינה הולכת ומזקת וכל אחד יכול לישמר ממנה.

רש"י שם:

גחלת של מתכת - שמשליכין לחוץ פסולת של ברזל, דלא שייך כבוי בהכי מדאורייתא, ומדרבנן אסורה, והיכא דאיכא נזקא לרבים - לא גזרו על השבות. אבל לא של עץ - דאיסורא דאורייתא היא, וחייב סקילה.

גרש"א (מנחת שלמה, ז', א ד"ה גם מבואר):

ועוד יותר מזה מבואר דעת הר"ח והגאונים... ובמקום שיש חשש לנזק הגוף של רבים אע"ג דליכא סכנת נפשות מותר לחלל שבת ולכבות הגחלת גם כשהיא אדומה, ולא נזכר כלל שלכתחלה יש עליו חיוב להמתין עד שהגחלת תשחיר או לעמוד ולהזהיר או לשכור אחרים שישגיחו על הגחלת כדי להמנע ממלאכה דאורייתא.